

فهم عامه از علم چقدر در کاهش ریسک سوانح مؤثر است؟

وقتی سانحه طبیعی مانند زلزله یا سیل رخ می‌دهد، مردم زیادی به کمک به آسیب دیدگان می‌پردازند و خود شهروندان آسیب‌دیده نیز تمام هم و غمشان بهبودی و ترمیم و بازسازی بعد از سانحه است. بهبود پایدار پس از فاجعه به معنای یادگیری از تجربه گذشته به منظور جلوگیری از بازآفرینی آسیب‌پذیری است. شکل‌گیری حافظه هم از روند بهبودی و هم از برنامه‌های توسعه اثر می‌پذیرد. از این رو، خاطره از فاجعه در ذهن مردم ترکیبی است از به خاطر سپردن، فراموش کردن و غیبت عناصر فاجعه و هم می‌تواند ابزاری باشد و هم مانعی برای بهبود پایدار. چگونه حافظه جمعی پس از فاجعه برای پاسخگویی به نیازهای این دوره حساس ساخته می‌شود و چگونه آن را بهبود می‌بخشد؟ مطالعات و دستاوردهای علمی اگرچه راه‌حل‌های ملموسی برای کاهش ریسک سوانح در هنگام و یا پس از فاجعه ممکن است ارائه ندهد ولی موانع بالقوه را برای یادگیری از یک فاجعه و چگونگی غلبه بر آنها را برجسته می‌کند. درک نحوه تکامل حافظه جمعی برای اتخاذ اقداماتی برای شکل‌دادن به تفکر علمی و دریافت جمعی ریسک و فاجعه، بر پایه علم، در بین نسل‌ها و گروه‌های اجتماعی بسیار مهم است. چنین درکی از حافظه جمعی به آگاهی از کاهش ریسک سانحه کمک می‌کند. درک مشکلات مقامات و سازمان‌های مدیریت بحران در هنگام سوانح مهم قبلی نیز موجب تشویق به بررسی مجدد سانحه در چارچوب چرخه ریسک می‌شود. بدین ترتیب می‌توان امید داشت که درس آموخته‌های سوانح به سرلوحه بایدها و نبایدهای یک جامعه افزوده شود.

تا کنون روش منسجمی برای مفهوم‌پردازی، شناسایی و سازماندهی ارزش‌های انسانی وجود ندارد که به کمک آن بتوان به درک فاجعه طبیعی به کمک سنجش متغیرهایی مانند جان انسان‌ها و درک عمومی مردم از بحران پرداخت. آنچه مردم به آن اهمیت می‌دهند از موارد انتزاعی تا ملموس متغیر است. ارزش‌های انتزاعی رایج شامل مواردی مانند خیرخواهی و انسان دوستی است. صفات ارزشمند شامل ارزش‌های پایه و طبیعی و زندگی و رفاه انسان

است. افراد با درک علمی، و با تجربه سانحه، معمولاً به اهمیت مکان‌ها و ویژگی‌های طبیعی محل‌های سانحه دیده توجه می‌کنند. در سال‌های اخیر به‌طور مداوم سوانحی از جمله زلزله و سیل، پاندمی کرونا و طوفان‌های گرد و غبار را تجربه کرده‌ایم. بسیاری از مناطق کشور مرتباً تحت تأثیر زلزله و سیل و همه‌گیری کووید ۱۹ قرار دارند البته بعضی مردم اعتقاد دارند که خداوند جهان را کنترل می‌کند و ممکن است سوانح مجازات خدا باشد. با این حال، این مانع تمایل آنها برای آماده‌شدن و مقابله با سوانح نمی‌شود. همچنین مشخص شده که تجربه مستقیم چنین سوانحی الزاماً و مستقیماً بر درک ریسک آن اثر نمی‌گذارد. یافته‌های تحقیقات انجام شده توصیه می‌کند تا در زمینه افزایش آگاهی از مخاطرات و ریسک سوانح از جمله آموزش، تشویق کار داوطلبانه و بهبود دسترسی عمومی به منابع اطلاعاتی حیاتی، و همگانی کردن دستاوردهای علمی در زمینه سوانح تلاش شود.

سر دبیر مهدی زارع